

HRVATSKA U MULTIKULTURALNOM SVIJETU

Ana Ištaković

Hrvatsko komunikološko društvo, Zagreb, Hrvatska

Sažetak

Cilj rada je utvrditi da je rezultat referenduma Republike Hrvatske o EU gotovo preko noći počeo otvarati nova obzorja pa su novi pogledi iz Hrvatske sve spontaniji i šire okrenuti Europi, ponajprije državama iz sastava Europske unije, a uz to i šire. Kažemo li šire svjesni smo da je Hrvatska u Europskoj uniji posebne pozicije glede jadranske obale koja je čini sredozemnom, odnosno mediteranskom zemljom. A to znači da u geopolitičkom, strateško-taktičkom i ekonomskom aspektu Hrvatska može participirati i u asocijaciji mediteranskih zemalja.

UVOD

Cilj rada je predstaviti multikulturalno okruženje Republike Hrvatske te analizirati političko-gospodarske mogućnosti i poteškoće Hrvatske na putu mediteranske suradnje. Istraživanju se prilazi s pretpostavkama: a) da je Jadranski dio Hrvatske važan za naglasak mediteranske orijentacije, b) da mediteranska politika EU iskazuje čvrste veze sa mediteranskim susjedima, c) da zbog prava na mediteransko nasljedstvo sve zemlje EU i mediteranskog bazena trebaju polagati odgovorniji odnos prema brojnim problemima na Mediteranu danas, i d) na svim mediteranskim obalama postoje mnogi izvori napetosti čije se posljedice prelijevaju izvan granica regije te ih treba zajedničkom suradnjom neutralizirati. U radu se najprije daje kratka analiza procesa integracija kao temelja začetka mediteranske politike EU. Zatim se skreće pozornost na povećanje broja članica EU kao i na prioritete zadatke koje su zemlje na tom putu trebale ispuniti. Naglašava se važnost referenduma kao odabir većine članica EU koje su svojim građanima omogućile donošenje odluke o ulasku u članstvo EU. Isti obrazac preuzela je i Hrvatska čiji referendum dolazi u trenucima neugodne gospodarske krize EU koja tresu njezine krhke temelje. Rad ističe povijesno – kulturološku, mediteransku orijentaciju jadranskog dijela hrvatske obale i mogućnosti uključivanja u različite projekte koji mogu poslužiti kao putokaz suradnji. Zatim se analiziraju brojni problemi s kojima se suočavaju zemlje Mediterana danas, kao i mnogi izvori napetosti na

svim mediteranskim obalama čije se posljedice prelijevaju izvan granica regije. Rad analizira tradicionalni, prijateljski odnos Hrvatske prema mediteranskom, multikulturalnom okruženju arapskih i afričkih zemalja koji svoje polazište pronalazi u mediteranskoj politici EU. Osim toga, rad skreće pozornost na novi trend poslovanja na međunarodnom tržištu i proizvodnju halal proizvoda. Upravo uključivanje Hrvatske u plasiranje halal proizvoda, bankarstva i ugostiteljstva može hrvatskoj dati novi poticaj za oživljavanje gospodarstva.

REFERENDUM O EU – HRVATSKA PROMIŠLJANJA I OSJEĆAJI

Proces integracija koji se širi diljem svijeta postavlja nove obrasce ponašanja zemljama koje u tom procesu i sudjeluju. Otvaranje granica, slobodan protok ljudi i kapitala je trend u kojem je grijeh ne sudjelovati. Internet je komunikacijski umrežio globus u kojem nema više tajni, svijet živi pod budnim okom globalizacijskog big brothera. Atraktivnost integracijskog modela brže prilagođavaju sudionike političko-ekonomskim izazovima. Seleksijska utrka potencijalnih kandidata i liste prioriteta koje trebaju ispuniti je različita, za neke jednostavna za neke zahtjevnija, sve zavisi o blizini izvora političke moći. A Stari kontinent se još kroji. Raspad nekolicine država i stvaranje topografskih minijatura država, ne daje spektakularne rezultate osim jačeg nadzora političke elite EU. Povećanjem broja zemalja članica EU stvara se veliko tržište, a male zemlje potencijalni kandi-

dati članstva EU ostaju u sjeni velikih gospodarstava. Naime, od 1995. godine pa sve do danas, EU dobila je 15 novih članica. S izuzetkom Cipra, Bugarske i Rumunjske koje o ulasku u EU nisu održale referendum, nego su odluku o tome donijeli u parlamentima, sve ostale nove države članice EU svojim su građanima omogućile da odluku o ulasku u EU donesu na referendumu. One su to učinile velikom većinom, često dvotrećinskom ili još većom potporom. U takvim okolnostima našla se i Hrvatska pa je prirodno odgovoriti gdje je ona u svemu tome? Ona je po svojem geografskom prostoru specifičan partner mediteranskog prostora. Pripadnost toj orijentaciji potvrdila je i na referendumu o članstvu u EU, 22. siječnja 2012. godine kada su hrvatski građani izjasnili slijediti europski put suradnje. Iako je EU opterećena ogromnim problemima, dužničkoj krizi, natezanju oko zajedničke valute, "66,27% Hrvata odlučilo se za ulazak u EU dok je 33,13% bilo protiv uz bijedni izlazak od 43,51% birača koji su pristupili glasovanju." /1/ Premda je odaziv birača bio izuzetno slab, Bruxelles je odahnuo, anti-europski osjećaji kod Hrvata nisu prevladali. Hrvatska vlast nije krila razočaranje slabim odazivom, ali ipak sve se na kraju svelo pod pobjednički nazivnik rezultati su slabi, ali prolazni. Politika je zadovoljna, poraz se pretvorio u pobjedu na birališta je izašao veći postotak nego što se očekivalo. Politička garnitura na relaciji Bruxelles - Zagreb izrazila je zajedničko zadovoljstvo oko nastavka redovne procedure za 1. srpnja 2013. godine kada se očekuje punopravno članstvo Hrvatske u EU. Referendum u Hrvatskoj ima puno jači ton priključenja EU nego svih dosadašnjih priključenja u EU. Unutarnji problemi koji nagrizaju europsku složnost dosegli su vrhunac, ali i zbog činjenice da se iz fokusa EU uklonilo daljnje proširenje EU, a otvaranje vrata novim kandidatima kalendarski ostaje upitno. Hrvatska je uskočila u članstvo EU na posljednjoj stanici Starog kontinenta kojeg je okrznuo val gospodarske krize i dotaknuo nemirne obale Mediterana. A Hrvatska povijesno i kulturološki je dio mediteranskog miljea u kojem sve do svog osamostaljivanja nije nastupala samostalno te zato nije imala mogućnosti jasnije pozicionirati svoju mediteransku ulogu. "Republika Hrvatska je već u dalekoj povijesti gospodarski i politički uklju-

čena u suradnju sa zemljama Mediterana. Međusobna suradnja je razvijena kroz mnoge oblasti suradnje, kroz gospodarstvo, umjetnost, obrt, trgovinu i druge odnose." /2/ Hrvatska treba sudjelovati u zadacima koje joj je geopolitički položaj namijenio, i u skladu s tim aktivno participirati u regiji jer „mediteransko okruženje Hrvatskoj je prirodno okruženje“ /3/. Nakon 1990. godine i prvih koraka samostalnosti Hrvatska se nije snašla i uključila kako bi naglasila svoju europsku i mediteransku pripadnost. „Nesvrstane zemlje mediteranskog bazena nisu odobrile raspad bivše zajedničke države, a nisu podržale niti stvaranje samostalne Republike Hrvatske.“ /4/. Tek svojim samostalnim otvaranjem i traženjem priznanja, okruženje se počelo mijenjati. Hrvatska pripadnost mediteranskom krugu zemalja i dosadašnja suradnja koja proizlazi iz nje nije na zavidnoj razini. "Uzrok tome je njihova pripadnost različitim narodima, vjerama i kulturama. Uz to treba istaknuti veliku razliku u gospodarskoj razvijenosti pojedinih mediteranskih zemalja." /5/ Dobre pretpostavke za razvijanje suradnje Hrvatske prema mediteranskom tržištu treba se odvijati u dva pravca /6/:

- a) prvi pravac treba biti djelovanje prema stvaranju povoljnih političkih uvjeta za daljnji razvoj suradnje s mediteranskim zemljama. Pri tome nuditi hrvatske proizvode, koji imaju prođu na tim tržištima.
- b) drugi pravac bi se trebao odvijati u pravcu tretiranja Mediterana kao važnog hrvatskog morskog prometnog pravca te kao hrvatski izlaz u svijet.

Upravo referendum o članstvu u EU otvara mogućnost Hrvatskoj da aktivnije sudjeluje u dosadašnjim inicijativama Unije kao i novim projektima koji joj se nude. Sada je hrvatska vizija jasna, kalendarski njezino punopravno članstvo je fiksirano sredinom 2013. godine. Ovaj je trenutak prikladan da se Hrvatska pripremi na suradnju sa mediteranskim susjedstvom i prihvati izazove multikulturalnog okruženja. Tu se prije svega radi o aktivnom participiranju u nama bliskoj regionalnoj inicijativi "Barcelonski proces: Unija za Mediteran" koja konačno treba preuzeti ulogu zbog čega je i osnovana 2008. godine. A Hrvatsku se ne može zaobići ona je dio kontinentalno-mediteranskog

europskog tkiva i ima važnu ulogu u kontaktima tri regije: Afrike, Azije i Europe, pa i šire.

BARCELONSKI PROCES: UNIJA ZA MEDITERAN – INSTITUCIONALNO PARTNERSTVO

„Veliko područje Mediterana, koje danas oplakuje obale 17 zemalja, drevna je kolijevka ljudske civilizacije gdje su nastajale i nestajale velike sile poput Egipta, Grčke, Rima i Kartage. Povijest Mediterana burna je i bogata krvlju, suzama, pobjedama i porazima, povlačenjima i prodorima novih osvajača, a nakon drugoga svjetskog rata počelo je nastajati novo razdoblje postupnog pokušaja državnog razgraničenja i još uvijek nedovršene stabilizacije etnikuma“ /7/. Događanja koja su se tijekom europskog ujedinjenja nadvila nad Mediteranom, unatoč svim potresima i krizama, zemlje članice EU kontinuirano su iskazivale poštovanje te međusobno jačale veze u toj regiji. EU je svojim koracima prema Mediteranu signalizirala iskren interes za dublju suradnju sa susjednim partnerima imajući u vidu buduće širenje i direktne dodire sa geostrateški, uzburkanom regijom. Važnost mediteranske regije EU je prepoznala još u svojim začecima, ali politički događaji nisu išli u prilog jače angažiranosti. „Tadašnja Europska zajednica svakako nije radikalnije mogla ni smjela iskakati iz prešutno definiranih i prihvaćenih podijeljenih interesnih sfera na političkom, gospodarskom i vojnom planu na Mediteranu i eventualnim samostalnijim djelovanjem spram pojedinih zemalja ili mediteranskih subregija narušavati stabilne bipolarne odnose i pravila bipolarnog ponašanja.“ /8/

Ugovori iz Rima 1957. godine smatraju se početnom točkom stvaranja mediteranske politiku. Najveći zagovornik takve suradnje je Francuska, prostorno najveća članica EU čime je željela zadržati liderstvo, uplašena da joj kontrola mediteranskih zemalja ne izmakne u korist novih snaga moći na Mediteranu. Unatoč svim važnim koracima koje je EU poduzimala nije uspjela uvjeriti mediteranske partnere u svoje dobronamjerne korake jer kolonijalni ožiljci vidljivi su u gotovo svim porama života mediteranskog bazena. Tektonske promjene sedamdesetih godina prošlog stoljeća uzrokovane prvim naftnim šokom otvorile su nove poglede i potrebu euroljana o zauzimanju aktivnije

uloge prema mediteranskom bazenu. Naftni šok je pomogao distanciranim euroljanima da konačno shvate, da suradnju ne treba ograničiti samo na gospodarske odnose nego i najrazličitiju suradnju koja ima široki spektar djelovanja zbog pozitivnog utjecaja na turbulentnu regiju. U to vrijeme lansirana je prva mediteranska politika koja je bila temelj za kasniji sastanak na najvišoj razini, Barcelonska konferencija 1995. godine koja je urodila usvajanjem dokumenta "Barcelonska deklaracija" „koja i danas služi kao formalni okvir za sistematičan, kontinuiran razvoj i produbljivanje, kako ga Bruxelles često naziva euro-mediteranskog partnerstva“. /9/ Mnogi zastupaju mišljenje da Barcelonski proces kao okvir euro-mediteranske suradnje nije ispunio ulogu koja mu je namijenjena. Zamrla inicijativa bez akcije tražila je novi model suradnje i pronašla ga u Uniji za Mediteran 2008. godine političko-ekonomskoj i kulturološkoj organizaciji koja ima rotirajuće predsjedništvo i čije članice trebaju usko surađivati na poljima trgovine, energetike, sigurnosti, borbe protiv terorizma i problemima sa imigrantima. Idejnom dopunom s 21 mediteranskom državom na tri kontinenta EU, sjeverne Afrike i Bliskog istoka koje se nalaze u Sredozemnom bazenu: Španjolska, Francuska, Italija, Malta, Slovenija, Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Hrvatska, Grčka, Turska, Cipar, Sirija, Libanon, Izrael, Egipat, Libija, Tunis, Alžir, Maroko te topografski najmanje Kneževine Monako, broj stanovnika i teritorij koji je puno veći nego EU, ili, matematički, izuzmemo li UN, to je najveća asocijacija zemalja na svijetu. Tu su još šest država: Andora, Jordan, Portugal, San Marino, Srbija i Vatikan koje nisu na obali Mediterana, ali se često smatraju mediteranskim zemljama u širem smislu, te posebna područja: britanski prekomorski teritorij Gibraltar, španjolske enklave Ceuta i Melilla te obližnji otoci, britanske vojne baze Akrotiri i Dhekelia na Cipru i palestinski teritorij. "S druge strane, nova Unija koja se naslanja na Europu, a zagovara ju predsjednik Sarkozy, budi asocijacije na suvremenu moguću blagu „restauraciju prostornoga opsega nekadašnjeg velikog rimskog carstva“ kao suvremene „mamutske novotvorine“ koja bi na trasi proklamirane globalizacije kao američke strateške odrednice u suvremenom svijetu, trebao značiti i osobiti test koegzi-

stencije mentaliteta naroda i država, u civilizacijskom i ekonomskom suvremenom valu, a to, drugim riječima, znači: tko što ima neka prinese u korist novoga saveza." /10/ Mediteranska unija s EU je kontra punkt Sjevernoj i Južnoj Americi, i azijskim daleko - istočnim zemljama, kojima dominira Japan. Hrvatska je u jednom ovisnom odnosu prema savezima i udrugama u koje je ušla da bi pragmatično izbjegla svoje južnoslavenske susjede, da se, svim značajkama što više udalji od ranijega okruženja. Hrvatska se bavi obrazlaganjem poglavlja, kao svojih normi za ulazak u punopravno članstvo EU prema kalendarima koji su fiksirani, s druge strane, stvaranje nove, Sarkozyeve Unije, unosi euforičnost i veličanje obveze novoga članstva. Hrvatska je jedna „ljepotica Mediterana“ koja svojim morem, obalom, značajkama, da podsjetimo da je tu nekoliko najljepših plaža na Mediteranu, a i šire, koja u perspektivi nudi raznovrsnu, ali ne i ravnopravnu suradnju sa zemljama članicama. Već u startu, suradnja u području zaštite okoliša je diskutabilna glede korisnika Jadrana. Jadransko more, koje više nije „intaktno“, je postalo „zaljev“, u kojemu je promet (svim vrstama plovila) zakrčen, gori je nego na auto - putu u turističkoj sezoni. Kad jet -setovske jahte (a tek cruisseri) napuste našu obalu, tada se vide drugi oblici nad kojima treba ozbiljno i brižno zastati i zapitati se: gdje smo u čuvanju našega okoliša? Odgovor ćemo naći možda jednom u budućnosti, ali ne i sada kada promatramo naše goste, jahtaše, gliseraše, mega- brodove i velike korisnike morskih putova, koji obilato ispuštaju svoje nus - produkte u Jadran, a to je loše za naš Jadran, jer ga nitko, za sada ne zaštićuje i kao da ne zna organizirati život na učinkovit i ekološki standardiziran način. Kao da se ne zna ili se zanemaruje pitanje osobitosti vrsta i oblika života u našem Jadranskom moru, pitanje morske „flore i faune“, već se suočavamo s pojavom novih vrsta ribljega svijeta koji dolazi s plovilima iz najrazličitijih krajeva i unosi opasan nered u vrste „ribljega naselja“ u našem moru. Sve je u nekoj artifičijelnoj i nedvojbeno štetnoj tektonskoj dinamici koja uneređuje i čini život sve složenijim uz mnoge dvojbe glede uspješnih uzlaza sa značajkama progresa. Dok svi korisnici ispuste svoje nus produkte u Jadran u perspektivi to je

loše za Hrvatsku jer nitko ne zna organizirati život za sada.

NOVA DIMENZIJA SURADNJE U MEDITERANSKOM BAZENU

Hrvatska treba napraviti pažljive, poslovne korake kako bi bila učinkovita poveznica između afričkih zemalja, EU i Bliskog istoka. Praksa je pokazala da glomazne institucije predstavljaju uteg same za sebe, a sve to zbog nepraktičnosti nametnute veličinom. To se upravo i dogodilo "Uniji za Mediteran" koja se utopila u svojoj veličini u koju su uključene sve članice EU, zemlje sjevernog oboda Afrike i bliskoistočne zemlje uključujući i Izrael. Mnogi poznavatelji "Unije za Mediteran" mišljenja su da bi bila puno određenija kada bi bila sastavljena samo od zemalja koje imaju izlaz na mediteransko more. Uniju za Mediteran od početka prate neprilike. Samo nekoliko mjeseci nakon njezinog spektakularnog začetka, EU trese neugodna ekonomska kriza. Zemlje koje su utrle put EU našle su se na udaru gospodarskih problema, njihova jaka gospodarstva nisu više sigurna utočišta i ne mogu dati jamstva drugima u budućnosti. Europsko tržište kapitala tone pod bremenom recesije i blokira rast posustalim privredama. U takvim uvjetima Hrvatsku očekuje punopravno članstvo u EU kao 28 zemlja članica. Nakon toga, EU umorna od unutarnjih problema i političkih natezanja treba vrijeme za predahnuti od daljnjih proširenja. A kada Hrvatska i formalno-pravno postane dio EU obitelji polovinom 2013. godine otvara joj se zajedničko tržište preko 500 milijuna potrošača, ali sada u potpuno drugačijim uvjetima nego kada je potpisala pristupni ugovor s EU. Potrošnja u eurozoni je u padu, kapital je sve skuplji i seli u jeftinija područja, rijeke nezaposlenih traže svoja prava, a ilegalna emigracija poprima drastične oblike. EU kako bi sama opstala na pragu je amerikanizacije paketa zdravstveno-socijalne pomoći, kontrole i rezanja proračuna svojim članicama pa predstoji dug oporavak i nevidljiv gospodarski rast. Nameće se pitanje snalažljivosti Hrvatske u neugodnim uvjetima članstva EU? Možda osnivanje "Unije za Mediteran" upravo predstavlja prekretnicu u gospodarskoj orijentaciji Hrvatske te ju potakne da se konačno prezentira u punom mediteranskom volumenu i shvati gospodarsku važnost Jadranskog

dijela. Hrvatska treba otvoriti vrata suradnje i ostalim zemljama na obalama mediteranskog mora, a ne samo ovisiti o europskim prijestolnicama kojima se želi približiti, Berlinu, Londonu, Parizu. Za Hrvatsku je isto važno što o njoj misle i prijestolnice južnog i istočnog Mediterana. Ona se mora priključiti novim tokovima i izazovima bez kulturoloških predrasuda koje su ponekad njezina kočnica.

Iako je bilo raznih špekulacija o pokretanju "Unije za Mediteran", današnja gospodarska kriza EU upućuje na drugačije razmišljanje. Prije svega, zemlje oboda sjeverne Afrike i Bliskog istoka Hrvatska treba vidjeti kroz prizmu bliske suradnje, jer su joj sada i najpotrebnije. Iako ekonomski prognostičari nisu predvidjeli raspad europskih poslovnih imperija koji sada zajedno sa Hrvatskom spas traže na tržištu sjevernoafričkog i bliskoistočnog dijela Mediterana. A to područje postaje šansa svima jer poprima rastuću kupovnu moć. Mnogi se slažu da vrijeme Unije za Mediteran tek dolazi. Arapsko proljeće dalo je novu snagu i otvorilo vrata željenom tržišnom gospodarstvu. Ratna pustoš traži svježi kapital i zamašna financijska sredstva, dobre stručnjake i projekte koje upravo EU može dati. U tom kontekstu članice EU nisu u ravnopravnom položaju i ovu situaciju Francuska želi iskoristiti za preuzimanje liderstva. Korake otvorene suradnje i poslovanja trebaju slijediti i ostale zemlje članice EU uključujući i Hrvatsku.

HALAL PROIZVODI – DOBRA IDEJA I SNAŽNA PROMOCIJA

Ključ hrvatskih gospodarskih problema leži u nedovoljno iskorištenom potencijalu suradnje sa mediteranskim zemljama kao i krivom pristupu poslovanja prema njima. Hrvatska prema mediteranskoj regiji treba razvijati "troslojni" način poslovanja. "U promišljanju o pristupu gospodarskoj suradnji Hrvatske i mediteranskih zemalja treba polaziti od pretpostavke da se na mediteranske zemlje ne smije gledati kao na neku kompaktnu grupu zemalja, jer se one u mnogome razlikuju. Prema tim različitostima, mediteranske zemlje moglo bi se uvjetno podijeliti na europske, azijske i afričke mediteranske zemlje" /11/ Svaka od spomenutih grupa mediteranskih zemalja zahtijeva specifičan način suradnje i poslovanja. A suradnju sa arapskim

bliskoistočnim i afričkim mediteranskim zemljama Hrvatska može pronaći na svim nivoima. Treba imati samo dobru volju i dobro se prezentirati. Mediteranski, multikulturni bazen traži nova znanja, nova iskustva kao i nove kontakte koji u današnjem poslovnom svijetu imaju neprocjenjivu važnost za poslovni uspjeh. Europske zemlje pogođene krizom traže svoje izvozne šanse, a šansa je upravo u spomenutom mediteranskom susjedstvu. Hrvatska se treba aktivno uključiti u euro-mediteranske procese kako bi davala, ali i imala značajne koristi.

Tradicionalno dobri odnosi sa mediteranskim susjedima nisu na očekivanoj razini, oni bi se trebali kontinuirano poboljšavati u svrhu jače političke, gospodarske i kulturne suradnje koji suvremeni tempo razvitka diktira. Iako nije na očekivanoj razini suradnja sa grupom arapskih zemalja je u porastu. Pobune u arapskim zemljama na Mediteranu privremeno su usporile ozbiljnije poslovne korake, ali prostora za uzajamnu suradnju ima. Spomenuta tržišta zemalja nude brojne mogućnosti hrvatskim gospodarstvenicima da se uključe kroz velike projekte, a potencijal postoji i u turizmu. Zajednički projekti koji su inicirani kroz Uniju za Mediteran kao službeni okvir suradnje, otvara Hrvatskoj poslovna vrata arapskog svijeta u koji se treba uključiti. Cilj projekata je jačanje bliže suradnje i stvaranja „Euro-mediteranske zone slobodne trgovine“, slijedi ga zanimljiv projekt zaštite Mediterana od izvora zagađenja kroz „Horizon 2020“ koji ima šansu povezati sve zemlje u cilju zaštite života mediteranskog bazena. Potrebno je regenerirati izgubljene poslove, ali i respektirati promjene nastale nakon arapskog proljeća. Mnoge od tih zemalja su od uvoznika postale zemlje koje uvoze sirovine i poluproizvode te same pokreću proizvodnju, u čemu im je potreban know-how. Arapski svijet je motiviran proširiti svoje djelatnosti upravo u tim segmentima gdje se otvaraju nove mogućnosti za hrvatske tvrtke koje treba iskoristiti.

Koncentracija je usmjerena upravo prema mediteranskom bazenu koji u korak sa vremenom doživljava snažne promjene. Mediteran postaje mjesto na kojem se ukrštavaju ne samo europski i svjetski interesi, nego prije svega, mjesto neugodnih brojki koje više neće nuditi život po mjeri stanovnika.

To se odnosi na neugodne prognoze oko /12/:

- stanovništva - očekuje se skoro 550 milijuna stanovnika u 2025. godini i najvjerojatnije će doseći 600-700 milijuna oko 2100;
- urbanizacija - povećanje broja milijunskih gradova koji postaju slabo urbanistički riješeni, urbani rast će biti tako snažan, upravo onoliko koliko ih sada živi u gradovima svih mediteranskih država;
- turizam - broj međunarodnih turista u obalnim zemljama bit će tri puta veći nego danas;

Hrvatska to treba uzeti u obzir, posebnu pozornost treba usmjeriti prema promjenjivoj situaciji u mediteranskoj regiji kojoj se mora kontinuirano prilagođavati. Budućnost je nezahvalna, ali ima mjesta nade. Arapsko proljeće još nije gotovo, a događaji koji su uslijedili poslije, mogu dati novi impuls pokretanja zamrlih gospodarstava Europe. Hrvatsko gospodarstvo mora tražiti nove kanale poslovanja i preusmjeravati ga u međunarodne tokove koji su diktirani tržištem. A mediteranske zemlje isprepletene različitim kulturološko-religijskim običajima pravo su mjesto suradnje na međunarodnom tržištu. "Upravo je međunarodno tržište i međunarodna trgovina osjetljiva na zanemarivanje kulturnih/religijskih različitosti. Vjerske institucije mogu otežavati pa čak i onemogućavati uvođenje i prodaju nekih proizvoda ili tehnologije, ako ih procjene kao prijetnju ili suprotnost njihovim običajima i suprotno, mogu olakšati njihovo uvođenje i prodaju/primjenu, ako ih smatraju korisnim tj. usklađenim s njihovim običajima i vrijednostima." /13/ Sve prednosti koje se nude Hrvatskoj nisu poslužile do sada kao poticajne mjere bržeg uključivanja u mediteransko tržište. Hrvatska retorika je u nesuglasju sa stvarnim stanjem na terenu. Iako u krivca ne treba upirati prstom, prisutan je nedostatak profesionalnosti koji određuje ton hrvatskog nastupa izvan nacionalnih granica. "Sve su to posljedice političkih događanja u samoj Hrvatskoj i političkih pogrešaka prema zemljama u svom okruženju, kao i pogrešaka počinjenih u provedbi tranzicije i privatizacije." /14/ Uz nedostatak političke volje koji sinergijski proizvodi nepovoljne učinke Hrvatska se mora naučiti prilagođavati. Skorajšnji ulaz u EU treba unijeti novu energiju u kojoj će Hrvatska na taj način biti podržana i od

međunarodne zajednice. Val gospodarske krize nije mimoišao Hrvatsku koja se mora prilagoditi zahtjevnom multikulturalnom gospodarskom okruženju. A novi trend upravo predstavlja utrku za proizvodnju halal /15/ proizvoda namijenjenih muslimanskom svijetu. "Analiza tržišnosti halal proizvoda je pokazala njegove dvije osnovne karakteristike /16/:

(1) radi se o jednom od najperspektivnijih tržišta u svijetu koje u posljednjim godinama raste s prosječnom godišnjom stopom od cca 40%, a prema prognozama, u idućih deset godina rast će se u Evropskoj uniji povećati za dodatnih 20-25%, dakle budući rast se očekuje sa stopom od 50%;

(2) tržišna osobenost halal proizvoda je potpuna zaštićenost u konkurenciji od proizvoda koji nisu pod halal standardom."

Tu se otvara prostor Hrvatskoj koja ima mogućnosti i brzu prilagodbu za proizvodnju pod posebnim uvjetima iz šerijatskog prava. Budućnost plasiranja hrvatskih proizvoda treba ići u smjeru preuzimanja regionalnog lidera. U tom kontekstu treba se uključiti i u halal bankarstvo i ugostiteljstvo za koje Hrvatska ima potencijala, pri tom religija ne smije biti barijera u razvijanju suradnje na mediteranskom bazenu. Uzimajući u obzir sve navedeno, Republika Hrvatska na europskom putu treba graditi bliže odnose sa svim zemljama u svom okruženju i na taj način Hrvatskoj se otvara šansa prema gospodarskoj renesansi. Zbog svojih proizvodnih kapaciteta Hrvatska nije u mogućnosti konkurirati količinom, ali zato može kvalitetom.

ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

U radu se pokušalo upozoriti na političko-ekonomsko okruženje Hrvatske koju za kratko vrijeme očekuje punopravno članstvo EU. Povećanjem broja zemalja članica EU otvara se veliko EU tržište. Male zemlje potencijalni kandidati članstva u EU trebaju dovoljno spretnosti i hrabrosti kako ne bi bile u sjeni velikih gospodarstava. Naime, od 1995. godine do danas EU dobila je 15 novih članica. S izuzetkom Cipra, Bugarske i Rumunjske koje o ulasku u EU nisu održale referendum, nego su odluku o tome donijeli u parlamentima. Sve ostale nove države članice EU svojim su građanima omogućile da odluče o ulasku u EU na referendumu. Ta-

kav kurs slijedila je i Hrvatska na referendumu o članstvu u EU, 22. siječnja 2012. godine kada su se hrvatski građani izjasnili da nastavljaju slijediti europski put suradnje. Iako je EU opterećena ogromnim problemima, dužničkoj krizi, natezanju oko zajedničke valute, 66,27% Hrvata odlučilo se za ulazak u EU. Referendum u Hrvatskoj ima puno jači ton priključenja EU nego svih dosadašnjih priključenja u EU. Ne samo zbog unutarnjih problema koji nagrizaju europsku složnost i dosegli vrhunac, nego i zbog činjenice da se iz fokusa EU uklonilo daljnje proširenje EU, a otvaranje vrata novim kandidatima kalendarski ostaje upitno.

Povijesno i kulturološki Hrvatska je dio mediteranskog miljea u kojem sve do svog osamostaljenja nije nastupala samostalno i zato nije imala mogućnosti jasnije pozicionirati svoju mediteransku ulogu. Naglasak na mediteranskoj dimenziji Hrvatske koja treba razviti okvire za suradnju i politički dijalog u krugu mediteranskih zemalja. Veza Hrvatske i Mediterana nije samo more, nego i široka paleta suradnje od kulturnog nasljeđa pa sve do osiguranja mira i stabilnosti među susjedima. Aktualna događanja u mediteranskim zemljama istaknula su važnost i dala novu dimenziju suradnji za sve susjede koje dodiruje obale Mediterana. To je i znak da se Hrvatska mora jasnije pozicionirati te dati jači impuls suradnje susjednim zemljama u regiji kao najavu skore integracije u EU. Ponuđeni projekti koji potiču gospodarski razvoj mediteranske regije za Hrvatsku trebaju imati prioritet u aktivnostima oko pristupanja EU. Mnogi zastupaju mišljenje da "Barcelonski proces" kao okvir euro-mediteranske suradnje nije ispunio ulogu koja mu je namijenjena. Zamrla inicijativa bez akcije tražila je novi model suradnje i pronašla ga u "Uniji za Mediteran", političko-ekonomskoj i kulturološkoj organizaciji koja ima rotirajuće predsjedništvo i

čije članice trebaju usko surađivati na poljima trgovine, energetike, sigurnosti, borbe protiv terorizma i problemima sa imigrantima. Hrvatska treba respektirati razliku koja postoji među zemljama članicama "Unije za Mediteran" jer zbog prevelikih političko-gospodarskih razlika nije jasna provedba zajedničkih projekta. Hrvatska je jedna „ljepotica Mediterana“ koja svojim morem, obalom, značajkama, da podsjetimo da je tu nekoliko najljepših plaža na Mediteranu, a i šire, koja u perspektivi nudi raznovrsnu, ali ne i ravnopravnu suradnju sa zemljama članicama. Mnogi se slažu da vrijeme Unije za Mediteran tek dolazi. Arapsko proljeće dalo je novu snagu i otvorilo vrata željenom tržišnom gospodarstvu. Ratna pustoš traži svježi kapital i zamašna financijska sredstva, dobre stručnjake i projekte koje upravo EU može dati. Ključ hrvatskih gospodarskih problema leži upravo u nedovoljno iskorištenom potencijalu suradnje sa mediteranskim zemljama kao i krivom pristupu poslovanja prema njima. Hrvatska prema mediteranskim zemljama treba razvijati "troslojni" način poslovanja i promatrati ih kao, europske, azijske i afričke zemlje. Skorašnji ulaz u EU treba unijeti novu energiju u kojoj Hrvatska očekuje podršku i međunarodne zajednice jer se mora prilagoditi zahtjevnom multikulturalnom političko - gospodarskom okruženju. A na međunarodnoj gospodarskoj pozornici vlada trend utrke za proizvodnju halal proizvoda namijenjenih muslimanskom svijetu. Budućnost plasiranja hrvatskih proizvoda treba ići u smjeru zauzimanja prostora i preuzimanja regionalnog lidera. Pristup poslovanja treba proširiti i uključiti u halal bankarstvo i ugostiteljstvo za koje Hrvatska ima potencijala, pri tom religija ne smije biti barijera u razvijanju obostrane suradnje na mediteranskom bazenu.

Bilješke

- /1/ Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske. Dostupno na: www.izbori.hr/izbori/dip/_ws.nsf/public/index?openform
- /2/ Vuković, I. Vizjak, A. Dosadašnja suradnja i mogućnosti buduće suradnje Republike Hrvatske i mediteranskih zemalja, Naše more, Dubrovnik, - 47 (2000), 1-2, str.27.

- /3/ Ibidem
- /4/ Ibidem
- /5/ Ibidem
- /6/ Ibidem
- /7/ Vukadinović, R. (1986) Mediteran između rata i mira, Školska knjiga, Zagreb. str.6.
- /8/ Vukadinović, R. Čehulić, L.(2005) Politika europskih integracija, Topical, Zagreb. str.346.
- /9/ Vukadinović, R. Čehulić, L.(2005) Politika europskih integracija, Topical, Zagreb.str.347.

- /10/ Ištaković, A. Politika susjedstva Europske unije prema Bliskom istoku, doktorski rad, Fakultet političkih znanosti, Zagreb, 2011. str.70.
- /11/ Vuković, I. Vizjak, A. Dosadašnja suradnja i mogućnosti buduće suradnje Republike Hrvatske i mediteranskih zemalja, Naše more, Dubrovnik -47 (1-2) (2000) str.29.
- /12/ Serge, A. Biti građanin Mediterana: Mediteran u budućnosti, Mogućnosti, -40(1993), 5/7 str. 145-155; str. 146.
- /13/ Hasanović, A. Mogućnosti izvoza kroz halal program, Preporodov Journal, br.118. Specijalno izdanje, 2010. Halal kvaliteta, Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske "Preporod", Zagreb, str.39.
- /14/ Vuković, I. Vizjak, A. Dosadašnja suradnja i mogućnosti buduće suradnje Republike Hrvatske i mediteranskih zemalja, Naše more, Dubrovnik - 47 (1-2) 2000. str.32.
- /15/ Halal proizvodi mogu se definirati kao jedinstvene primjere strogo diferenciranih proizvoda čija se konkurencijska zaštićenost temelji na činjenicama da: (1) halal proizvod nema supstituta u ne-halal proizvodu i da je zbog (2) potpunog odsustva imitacije i inovatorstva sa ne-halal primjesama (islamska filozofija hrane zabranjuje sve što s halala vodi u haram) nemoguć ulazak u sektor halal proizvoda. O tome vidjeti u: Hodžić, K. Tržište i cijene halal proizvoda, Preporodov Journal, br. 118. Specijalno izdanje, 2010. Halal kvaliteta, Kulturno

društvo Bošnjaka Hrvatske "Preporod", Zagreb, str. 24.

- /16/ Hodžić, K. Tržište i cijene halal proizvoda, Preporodov Journal, br. 118. Specijalno izdanje, 2010. Halal kvaliteta, Kulturno društvo Bošnjaka Hrvatske "Preporod", Zagreb, str. 27.

Literatura

1. Brauch, H. G. et.al.: Security and Environment in the Mediterranean: Conceptualising Security and Environmental Conflicts, Springer-Berlin, 2003.
2. Commission of the European Communities: *The European Communities and the Mediterranean Basin*, Luxembourg, Commission of the European Communities, 1984.
3. Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske. Dostupno na: www.izbori.hr/izbori/dip/_ws.nsf/public/index?openform
4. Kersan-Šabić, I.: Gospodarska suradnja Hrvatske i mediteranskih zemalja, Ekonomija, Zagreb, - 4 (1997/1998),4: str.539-553.
5. Švob-Đokić, N.: Mediteranska suradnja: položaj novih europskih država, Politička misao, -33 (1996), 2/3: str. 168-176.
6. Vukadinović, R. Čehulić, L.: Politika europskih integracija, Topical, Zagreb, 2005.

CROATIA IN THE MULTICULTURAL WORLD

Ana Ištaković

Croatian Communication Association, Zagreb, Croatia

Abstract

The target of this paper is to establish the fact that the result of referendum of the Republic of Croatia on EU has introduced new horizons nearly overnight, and new views coming from Croatia are being more spontaneous and spread much broader towards Europe, first of all towards the countries from European Union, and besides even broader. If we say broader, we are aware of the fact that Croatia has got particular position in the EU, concerning Adriatic Coast which makes it being the Mediterranean country. Furthermore it means that in geopolitical, strategic and tactful sense, and from the economic point of view, Croatia is capable of participating in the Association of Mediterranean countries in full.